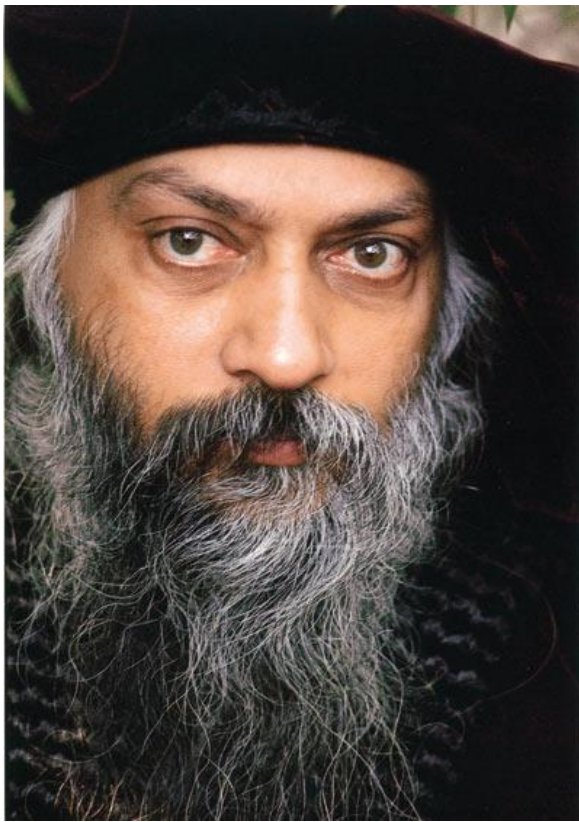

Verlichtingsgoeroe of Seksgoeroe?

*Een vergelijking tussen de
Nederlandse
mediarepresentatie van de
Bhagwan Beweging en de
ervaringen van Sannyasins
in Nederland*

Abel Snel
Religion, Culture and Global
Encounters
5041 woorden
19-06-2018

Inhoudsopgave

Inleiding	3
De beweging, Bhagwan en internationale ervaringen	6
Nederlandse mediarepresentatie	8
Resultaten van de enquête	12
Conclusie	14
Bijlagen	15
<i>Interview 1a</i>	15
<i>Interview 1b</i>	16
<i>Tabel 1</i>	18
<i>Tabel 2</i>	18
<i>Tabel 4</i>	19
<i>Tabel 5</i>	19
<i>Tabel 6</i>	20
<i>Cirkeldiagram 1</i>	20
<i>Enquêtevraag 1</i>	21
<i>Cirkeldiagram 2</i>	22
<i>Enquêtevraag 2</i>	23
Literatuurlijst	25

Inleiding

In de jaren zeventig en tachtig van de twintigste eeuw kwam de Bhagwan Beweging op in India. Deze beweging werd vervolgens populair in de Verenigde Staten, waar een ranch werd gekocht om Rajneeshpuram te stichten in Oregon. Voornamelijk mensen uit Westerse landen kwamen af op deze tak van het hindoeïsme, wat vrij opmerkelijk is. De oprichter van de beweging was de goeroe Rajneesh Chandra Mohan, beter bekend als Bhagwan Shree Rajneesh en later Osho. Deze goeroe maakte gebruik van een aantal hindoeïstische gebruiken, waaronder tantra. Deze Tantrische traditie bouwt op de oudere ideeën en praktische gebruiken, maar pleitte tegelijkertijd voor nieuwe vormen van spirituele ervaring. De naam tantra relateert aan weven, wat schering en inslag betekent. Waarschijnlijk wordt hiermee de verweving van leer en tekst bedoeld, die samen een kenmerkend en esoterisch patroon vormen.¹ In de Bhagwan Beweging waren, op basis van een interview met Jan Foudraine, ook tantragroepen aanwezig, die belangrijk waren voor de verspreiding van de ideeën van Bhagwan. Het doel was (zelf)bewustzijn en (zelf)bewustwording, wat overigens bereikt werd door onder andere tantra en meditatie

In dit paper worden verschillende aspecten bekeken. De hoofdvraag is: hoe verschilt de Nederlandse mediarepresentatie van de Bhagwan Beweging van de ervaringen van Sannyasins? In de eerste deelvraag wordt de geschiedenis van de Bhagwan Beweging bekeken, en worden ook internationale ervaringen onderzocht. Vervolgens wordt gekeken naar de Nederlandse mediarepresentatie in de tweede deelvraag. Hier wordt ook gebruik gemaakt van andere primaire bronnen, voornamelijk krantenartikelen. In de derde en laatste deelvraag worden de resultaten van de gehouden interviews en de enquête bekeken.

In dit paper worden verschillende concepten gebruikt. Het eerste concept is charisma. Elk persoon met een dergelijke grote aanhang is per definitie charismatisch. De Bhagwan Beweging ging in tegen de status quo en haar leiders, maar toch waren regels nodig, en met die regels ook (spirituele) leiders.² Als spiritueel leider werden verschillende idealen en ideeën overgebracht door Bhagwan, waaronder het idee dat iedereen naar zijn of haar eigen waarheid moet luisteren. Dit is een postmodernistisch idee. Dit betekent ook dat een tijdperk van *post-truth* (een tijd waarin waarheid, dat wil zeggen, objectieve feiten, minder invloedrijk zijn in het vormen van publieke opinie, dan een beroep op emotie en persoonlijke overtuigingen) al begonnen was in de jaren zeventig en tachtig van de twintigste eeuw.³ Als laatste wordt het concept van *framing* gebruikt. Dit is hoe de media de realiteit creëert en recreëert via de presentatie van scripts, afbeeldingen, en context.⁴

---

¹ John L. Esposito, Darrell J. Fasching and Todd Lewis, *Religion and Globalization: world religions in historical perspective* (Oxford: Oxford University Press, 2008), 313.

² Ralph Peters, "The Riddle of Charisma," *Sociology* 47, no. 6 (November 2010): 516, <https://doi.org/10.1007/s12115-010-9371-x>.

³ "Word of the Year," Oxford English Dictionary, accessed March 11, 2018, <https://en.oxforddictionaries.com/word-of-the-year/word-of-the-year-2016>.

⁴ Michael J. Carter, "The Hermeneutics of Frames and Framing: An Examination of the Media's Construction of Reality," *SAGE Open* 3, no. 2 (May 2013): 2, <https://doi.org/10.1177/2158244013487915>.

Dit paper is voornamelijk gebaseerd op primaire bronnen. Over de Bhagwan Beweging zijn namelijk niet veel wetenschappelijk publicaties voor handen. Het voorbeeld voor de paper is *The Golden Guru: The Strange Journey of Bhagwan Shree Rajneesh*. Het boek is bijna volledig gebaseerd op persoonlijke participatie-observatie, en informele interviews met Rajneeshees (zowel actieve leden, als oud-leden van de Bhagwan Beweging), de goeroe zelf en anderen.⁵ De auteur, James S. Gordon, onderzocht onder andere wie deze mensen waren en welke ervaringen zij hadden. In een recensie van Robert S. Ellwood over dit boek wordt wel gezegd dat historici en sociologen van religie het werk “mager” vinden. Er wordt voornamelijk gebruik gemaakt van anekdotes, en de resultaten worden niet versterkt door een poging om de vragen in de interviews te standaardiseren. Ook is er geen duidelijke poging om de gesprekken en de respondenten statistisch representatief te maken voor de wereld van de Bhagwan. In dit paper is getracht om niet enkel gebruik te maken van anekdotes. Een correcte representatie van de ervaringen van Nederlanders is mogelijk niet haalbaar, omdat (oud-)Sannyasins lastig te vinden zijn. Er wordt ook gebruik gemaakt van een publicatie over hindoeïsme (en moderniteit), de religie waar de Bhagwan Beweging deels uit is ontstaan.⁶ De beweging heeft hier maar enkele aspecten van geleend, maar het is toch handig om te weten waar de invloed precies vandaan komt.

Naast deze publicaties zullen ook verscheidene artikelen gebruikt worden om, net zoals het boek *The Golden Guru: The Strange Journey of Bhagwan Shree Rajneesh*, de eerste deelvraag te beantwoorden, die gaat over de geschiedenis van de Bhagwan Beweging en de oprichter hiervan. Omdat ook weinig wetenschappelijke artikelen geschreven zijn over de Bhagwan Beweging, is het moeilijk om de artikelen en de auteurs tegenover elkaar te zetten, laat staan deze te vergelijken. Van een wetenschappelijk debat is dus geen sprake als het over de Bhagwan Beweging gaat. De secundaire literatuur kan wel in verschillende groepen gedeeld worden. De eerste groep gaat over de ervaringen van (oud-)leden van de Bhagwan Beweging, en de representatie in de media. Dit zijn meer algemene ervaringen, zoals in het artikel *Feelings after the Fall: Former Rajneeshpuram Commune Members' Perceptions of and Affiliation with the Rajneeshee Movement*, en dus niet toegespitst op bijvoorbeeld één land.⁷ Concentreren op leden uit een specifiek land kan eventueel andere resultaten opleveren. Daarom onderzoek ik onder andere hoe de Bhagwan Beweging door Sannyasins in Nederland werd ervaren, iets wat niet nauwkeurig is onderzocht. Als landen genoemd worden, dan gaat het vaak om landen als de Verenigde Staten, Groot-Brittannië, of West-Duitsland. Als Nederland al genoemd wordt, dan wordt het enkel kort besproken. Qua statistiek wordt *The Downfall of Rajneeshpuram in the Print Media: A Cross-National Study* gebruikt als voorbeeld. In dit paper is namelijk ook gebruik gemaakt van grafieken of tabellen, die zowel als empirisch bewijs dienen, als een visuele representatie van de gevonden resultaten in de interviews.⁸ Wat nog mogelijk gemist wordt in *The Downfall of Rajneeshpuram in the Print Media*, is dat de auteurs niet diep ingaan op de inhoud van de verschillende kranten. Een tweede groep bestaat uit de auteurs die de Bhagwan Beweging op zichzelf, of de ontwikkeling hiervan, beschrijven.

---

⁵ James Samuel Gordon, *The Golden Guru: The Strange Journey of Bhagwan Shree Rajneesh* (Brattleboro: Stephen Green Pr, 1978).

⁶ David Smith, *Hinduism and Modernity* (Hoboken: Blackwell Publishing Ltd, 2003): 152-153.

⁷ Carl A. Latkin et al, “Feelings after the Fall: Former Rajneeshpuram Commune Members' Perceptions of and Affiliation with the Rajneeshee Movement,” *Sociology of Religion* 55, no. 1 (Spring 1994), <https://doi.org/10.2307/3712176>.

⁸ Barry van Driel and Jacob van Belzen, “The Downfall of Rajneeshpuram in the Print Media: A Cross-National Study,” *Journal for the Scientific Study of Religion* 29, no. 1 (March 1990), <https://doi.org/10.2307/3712176>.

De primaire bronnen worden gebruikt, voor het weergeven van de ervaringen van Sannyasins, of voor het weergeven van de representatie in de Nederlandse media (en daarmee het beeld wat vele Nederlanders hebben die deze krantenartikelen hebben gelezen). Daarnaast heb ik interviews gehouden. In de interviews is al een combinatie te zien van de ervaring van leden van de vroegere Bhagwan Beweging, en de representatie van de beweging in de media. Hier wordt duidelijk hoe de geïnterviewden denken over de media. De leden kijken met een postmodernistische blik op de wereld, wat te vinden is een van de ideeën van Bhagwan. Op de primaire bronnen kan ook kritiek worden geleverd. De meesten zijn geschreven na de dood van Bhagwan (die vlak voor zijn dood Osho genoemd werd), en sommigen zelfs meer dan tien jaar na zijn dood. De auteurs hebben daarentegen wel de periode meegemaakt, waardoor ze een soort bron op zichzelf vormen.

Op de auteurs van de krantenartikelen zelf kan ook kritiek worden geuit: informatie over deze personen is nauwelijks of niet te vinden, of ze zijn zelf lid (geweest) van de Bhagwan Beweging.⁹ Ook de interviews die ik zelf heb afgenomen met twee leden van de Osho Beweging, die ook in de jaren tachtig lid waren van de Bhagwan Beweging, kunnen bekritiseerd worden. Deze interviews zijn 28 jaar na de dood van Osho gehouden. Hoewel de herinneringen aan de ervaringen in de jaren tachtig overwegend positief en gedetailleerd waren, kunnen de herinneringen misschien niet meer kloppen met wat er werkelijk gebeurd is. Tevens kan een bevooroordeeld doel gevonden worden in de ingezonden brief in *De Volkskrant*. Het doel was om een correctie aan te brengen in het mediabeeld dat is ontstaan naar aanleiding van de Netflix-documentaire *Wild Wild Country*.¹⁰

Het voornaamste is dat de literatuur meer achtergrondinformatie biedt. Ten tweede geldt de literatuur als voorbeeld of raamwerk voor het komende onderzoek. Voornamelijk het leveren van empirische data en interviewmethodes zijn hierin belangrijk.

Dit paper draagt bij aan onderzoek naar de ervaringen van de Bhagwan Beweging over het algemeen, en specifiek de ervaring van Nederlandse Sannyasins. Het gaat namelijk over ervaringen van Sannyasins in Nederland, en hoe deze verschillen van de representatie van de Bhagwan Beweging in de Nederlandse media. In Nederland waren, in vergelijking met landen als de Verenigde Staten en Groot-Brittannië, niet bijzonder veel leden. Dit paper geeft een beter en nauwkeuriger beeld van de ervaringen van Nederlandse (oud-) leden. Hierbij is hopelijk meer wetenschappelijke literatuur beschikbaar in de toekomst over de Bhagwan Beweging, zodat er een beter algemeen internationaal beeld ontstaat van deze groep.

---

⁹ In het geval van de ingezonden brief in *De Volkskrant*

¹⁰ René P.B.A Meijer, "Bhagwan verdient alle respect," *De Volkskrant*, April 18, 2018, <https://www.volkskrant.nl/columns-opinie/bhagwan-verdient-alle-respect~b14f1f93/>.

De beweging, Bhagwan en internationale ervaringen

Het verhaal van de Bhagwan Beweging begon in Manali, India, onder leiding van Bhagwan Shree Rajneesh, in de jaren zeventig van de twintigste eeuw.¹¹ James S. Gordon, auteur van *The Golden Guru: The Strange Journey of Bhagwan Shree Rajneesh*, heeft deze periode meegemaakt. Uit de ervaringen blijkt dat Gordon, naast zijn fascinatie voor de leer van de goeroe, aangeeft dat deze leer eigenlijk een mengsel is van vele andere historische ideeën. Dit gaat van filosofen zoals Marx, Plato en Heidegger, tot heiligen als Johannes de Doper, gemengd met een eigen interpretatie. Bhagwan zou daarnaast een totaal andere vorm van religie leren aan Sannyasins. Het gaat hier om meditatie, waar geen aanbidding of gebed is. Alleen het bewustzijn doet ertoe.¹²

Dit is waar de hindoeïstische invloed komt kijken. Net zoals de wereldreligies gescheiden zijn en toch een eenheid vormen volgens Bhagwan, vormen de gescheiden kasten eveneens een eenheid, een soort lichaam.¹³ Ook de rol van goeroe die Bhagwan vervulde, althans de relatie tussen discipel en goeroe, is een aspect dat meegenomen is uit het hindoeïsme. De discipel, of soms discipelen, hebben zich als het ware overgegeven aan de goeroe, en genieten van bepaalde vorm van vrijheid, van onder andere officiële en sociale controle. Ook tantra, het oude, cultureel marginale religieuze gebruik, komt van het hindoeïsme (en het boeddhisme). Binnen de Bhagwan Beweging betekende dit niet dat enkel seksualiteit tot spiritualiteit zou leiden, zoals sommigen zouden denken, maar juist dat het bewust zijn van de dagelijkse acties zou leiden tot spiritualiteit.¹⁴ Toch heeft Gordon in *The Golden Guru* het verassend veel over de combinatie van tantra, meditatie en seks. Het lijkt alsof de auteur in conflict is met zijn wetenschappelijke en spirituele zijde, en het beeld van Bhagwan in de media (waar Bhagwan tot op de dag van vandaag de seksgoeroe genoemd wordt). De Bhagwan Beweging was, en is, in werkelijkheid niet volledig gefocust op geslachtsgemeenschap, maar meer op zelfbewustwording.¹⁵

De volgelingen in de Bhagwan Beweging worden de “(Neo-)Sannyasins” genoemd. Dit refereert naar de hindoeïstische traditie van Sannyas. Binnen deze traditie wordt het wereldlijke verzaakt. De Sannyasins zijn, in tegenstelling tot de traditie van de Sannyas, sneller verlicht door een soort deprogrammering, waar men niet volgens de algemeen geaccepteerde normen en patronen reageert op de alledaagse beslommingen in het leven.¹⁶ Veel van deze mensen, waaronder de door mij geïnterviewde Azra, ontdekten hoe het leven werkelijk in elkaar zou moeten zitten toen ze in contact kwamen met Bhagwan (zie ook [Interview 1a](#)).¹⁷ Dit is typerend voor de jaren zeventig en tachtig van de twintigste eeuw, waarin de jeugd zich niet identificeert met de oudere generatie, maar nog wel een diep

---

¹¹ Hoewel de meeste Sannyasins menen dat er geen sprake is van een beweging (omdat het enkel individuen zijn die de erkenning voor de liefde voor de spirituele leraar en zijn werk delen), wordt in dit paper toch “beweging” gebruikt, omdat het ook zo in de literatuur genoemd wordt.

¹² James Samuel Gordon, *The Golden Guru: The Strange Journey of Bhagwan Shree Rajneesh* (Brattleboro: Stephen Green Pr, 1978): 8-9.

¹³ James Samuel Gordon, *The Golden Guru: The Strange Journey of Bhagwan Shree Rajneesh* (Brattleboro: Stephen Green Pr, 1978): 8; David Smith, *Hinduism and Modernity* (Hoboken: Blackwell Publishing Ltd, 2003): 152-153.

¹⁴ James Samuel Gordon, *The Golden Guru: The Strange Journey of Bhagwan Shree Rajneesh* (Brattleboro: Stephen Green Pr, 1978): 9.

¹⁵ Azra B., interview by Abel Snel, May 17, 2018.

¹⁶ Lewis F. Carter, “The “New Renunciates” of the Bhagwan Shree Rajneesh: Problems of Interpreting New Religious Movements,” *Journal for the Scientific Study of religion* 26, no. 2 (June 1978): 148, <https://doi.org/10.2307/1385791>.

¹⁷ Alle namen in het interview zijn gefingeerde namen om de anonimiteit van de desbetreffende personen te waarborgen.

verlangen had naar een leider. Het charisma en leiderschap van Bhagwan werden gevormd door zijn spirituele prestaties.¹⁸ Bhagwan gaf bijvoorbeeld aan dat men naar zichzelf moest kijken, naar de revolutie van mens in zichzelf.

De Sannyasins verplaatsten zich constant over de wereld, samen met het centrum voor de Bhagwan Beweging. De oorzaak was veelal te vinden in conflicten met bijvoorbeeld “buren,” ambtenaren, of religieuze personen. Er zijn echter talloze andere redenen te noemen, van zowel *insiders* als *outsiders*. In de jaren tachtig viel de beweging uit elkaar, toen het er op leek dat het centrum in Oregon, de Verenigde Staten, redelijk stabiel was. Valse getuigenissen tegenover federale ambtenaren zorgden voor de langzame leegstroming van de Oregon gemeenschap (of ashram). Velen zijn weer teruggekeerd naar hun thuisland, waar meestal kleinere centra of *communities* zijn opgericht. Zo zijn in Nederland minimaal vijf kleine centra of *communities* van ongeveer twintig tot dertig bewoners.¹⁹ In 2018 zijn dus nog leden te vinden, maar dat is niet zonder enige moeite. Mede hierdoor is het lastig om ervaringen van deze Sannyasins te inventarissen.

In het verleden zijn wel meerdere pogingen gedaan om ervaringen en percepties van Sannyasins te inventariseren, zo ook door Carl A. Latkin *et al.* De leden of respondenten (in totaal 231) werd onder andere naar geslacht, leeftijd, en opleidingsniveau gevraagd (zie [Tabel 1](#)), maar ook naar hun relatie met Bhagwan en de beweging. Van de respondenten die aangegeven hebben een hogere studie te hebben afgerond, heeft 37,2% aangegeven een *Associate Degree* te hebben, ofwel een hbo-diploma; 36,7% heeft een Bachelor diploma; 20,5% een Masterdiploma; en 5,6% een doctoraat.²⁰ Binnen deze groep is naast opleidingsniveau ook de opvallende vraag gesteld over levensvoldoening. Dit werd gemeten op een schaal van 1-8. De respondenten gaven gemiddeld 7,25 aan de levensvoldoening in Rajneeshpuram, terwijl deze zelfde respondenten de levensvoldoening gemiddeld een 6,32 gaven na hun tijd in Rajneeshpuram. Van de geënquêteerden woont wel nog ongeveer 68% met andere Sannyasins, en mediteert 49% nog.²¹ Als laatste valt op dat de gebruiken van de Bhagwan Beweging nog vrij regelmatig gehanteerd worden. Hieronder vallen het dragen van de kleuren van de zonsopkomst, het gebruiken van de Sannyasin naam, en contact met andere Sannyasins. Ook denkt een merendeel nog dagelijks aan Bhagwan, hebben ze veel geleerd over zichzelf, en waren ze zeer blij dat ze in Rajneeshpuram hebben geleefd. Hieruit kan geconcludeerd worden dat de periode in Rajneeshpuram voor Sannyasins wel prettig was.

---

¹⁸ Ralph Peters, “The Riddle of Charisma,” *Sociology* 47, no. 6 (November 2010): 518, <https://doi.org/10.1007/s12115-010-9371-x>.

¹⁹ Carter, “The “New Renunciates”,” 149.

²⁰ Carl A. Latkin *et al.*, “Feelings After Fall: Former Rajneeshpuram Commune Members’ Perceptions of and Affiliation with the Rajneesh Movement.” *Sociology of Religion* 55, no. 1 (Spring 1994): 67, <https://doi.org/10.2307/3712176>.

²¹ Latkin *et al.*, “Feelings After Fall,” 68.

Nederlandse mediarepresentatie

De opkomst van de Bhagwan Beweging ging gepaard met de opkomst van de zogenaamde *New Religious Movements (NRM)*. Deze bewegingen hebben veelal een cultstatus in de media. In werkelijkheid betekent dit dat de bewegingen (waaronder de Bhagwan Beweging volgens de media in de jaren tachtig van de twintigste eeuw) tijdelijke fenomenen zijn, en afhankelijk van het charisma van een individu. De term *cult* moet echter niet verward worden met sekte. Dit gebeurt vaak in de media, waardoor *cults* tegenwoordig een onnodig negatieve connotatie hebben gekregen.²²

Cults en sektes zijn altijd ingegaan tegen de status quo, of de algemeen geaccepteerde definitie van de realiteit. Hierin wordt verteld wat gewenst en ongewenst is, of goed en slecht, binnen de maatschappij. Als de *cult*, in dit geval de Bhagwan Beweging, hier niet binnen past, wordt het onder andere in de media gebrandmerkt als *deviant*, afwijkend.²³ De Bhagwan Beweging werd, net als vele andere “*cults*,” niet erkend als een niet afwijkende actor binnen de maatschappij. De strijd voor erkenning is op meerdere gebieden uitgevochten, zoals in de media en de politieke en juridische arena’s.²⁴ Beckford ontdekte dat de media een zeer sterk, bepalend, en negatief effect hebben op de meningen van ouders van NRM-aanhangers. Daarnaast is opgemerkt dat de media de dominante normen en waarden van de maatschappij omarmen, ook op het gebied van religie.²⁵

Barry van Driel en Jacob van Belzen hebben onderzoek gedaan naar de representatie van de Bhagwan Beweging in de West-Duitse, Noord-Amerikaanse en Nederlandse media. In West-Duitsland werd met veel argwaan gekeken naar de beweging, omdat deze extreme invloeden konden hebben op de West-Duitse jeugd. In Noord-Amerika werd ook sterk gereageerd tegen de Bhagwan Beweging op juridisch gebied, en in de media, onder andere met rechtszaken. In Nederland was het debat minder fel. Over het algemeen was er net al in de rest van de wereld sprake van argwaan, maar andere problemen in Nederland kregen voorrang. De problemen waren onder andere werkeloosheid, vandalisme, snelgroeiend racisme, kraken, en drugs. Daarnaast was het resultaat van een overheidsonderzoek naar *NRMs*, waar de Bhagwan Beweging bij hoorde, positief. Dit betekende dat de nieuwe religies geen bedreiging vormden. Van Driel en van Belzen menen zelfs dat de Bhagwan Beweging positief uitkwam in de publieke opinie, vanwege de “bekering” van verschillende bekende Nederlanders zoals zanger Ramses Shaffy, acteur Albert Mol en psychiater Jan Foudraïne.²⁶

Voor de Nederlandse mediarepresentatie van de Bhagwan Beweging hebben van Driel en van Belzen *NRC Handelsblad*, *De Volkskrant* en *Elsevier Magazine* gebruikt, omdat deze van hoge kwaliteit zijn, en gelezen wordt door de “maatschappelijk elite” (de strijd voor erkenning van de *NRMs* werd namelijk gevoerd onder de meest invloedrijke leden en instituties van de maatschappij). De meeste voorbeelden zijn uit de Nederlandse media genomen, wat vrij logisch is, omdat de auteurs zelf Nederlands zijn (zie [Tabel 2](#)). Vervolgens hebben van Driel en van Belzen onderzocht welke onderwerpen het meest besproken waren in de kranten. Net als de afwijkende Nederlandse positie in het debat rondom Bhagwan, lijken de Nederlandse media hier minder negatief Bhagwan te bespreken, of de beweging over het algemeen. De Noord-Amerikaanse en de West-Duitse media bespreken voornamelijk de legale problemen. Daarentegen werden reacties van de Sannyasins meer als onderwerp

---

²² Dick Douwes, “Typology of Religion,” lecture, Religion, Culture and Global Encounters from Erasmus University of Rotterdam, Rotterdam, 23 April, 2018.

²³ Barry van Driel and Jacob van Belzen, “The Downfall of Rajneeshpuram in the Print Media: A Cross-National Study.” *Journal for the Scientific Study of Religion* 29, no. 1 (March 1990): 77, <https://doi.org/10.2307/1387031>.

²⁴ Van Driel and Van Belzen, “The Downfall of rajneeshpuram in the Print Media,” 77.

²⁵ *Ibid.*: 77.

²⁶ *Ibid.*: 80.

gebruikt in de Nederlandse media. Dit waren reacties op de gebeurtenissen in Rajneeshpuram en de nawerking van deze gebeurtenissen (zie [Tabel 3](#) voor de vijf meest besproken onderwerpen in de Nederlandse media). Als men tussen de regels door leest, dan is echter op te merken dat de Nederlandse media ook in de reacties van de Sannyasins een negatieve context probeerden te schetsen.²⁷ Verder is gekeken naar het aantal citaten in de krantenartikelen. Opmerkelijk is dat Nederland opnieuw afwijkt hierin. De Verenigde Staten citeerde voornamelijk de autoriteiten (34,1%), gevolgd door Bhagwan zelf (28,8%). In West-Duitsland werd Bhagwan weer vaak aangehaald, met Sannyasins ver daarachter (43,5% en 19,9%) op de tweede plaats van meest geciteerd. Citaten van autoriteiten liggen daar echter vlak achter. De Nederlandse media citeert daarentegen de Sannyasins het vaakst (48,9%), gevolgd door Bhagwan (20,6%).²⁸ Als laatste zijn ook het aantal negatieve en positieve zinnen per actor (bijvoorbeeld Bhagwan, Sheela, de persoonlijke assistente van Bhagwan, en Sannyasins) onderzocht door van Driel en van Belzen. Hier verschilt de Nederlandse media weinig in van de andere landen. De Nederlandse media waren vrij negatief, ook al waren de ze volgens de auteurs toch weer minder negatief dan de Noord-Amerikaanse en West-Duitse media. Het is, zoals van Driel en van Belzen het noemen, een meer gebalanceerd perspectief. De houding tegenover de groep als geheel en de Sannyasins was weliswaar nog negatief, maar wel bijna neutraal.²⁹

Toch is te merken dat de journalistiek de aantrekkingskracht van Bhagwan niet altijd begrijpen. In 1981 interviewde Bibeb, het pseudoniem van Elisabeth Maria Lampe-Soutberg, psychiater, schrijver en grondlegger van antipsychiatrie Jan Foudraine. Bibeb verbaast zich hier soms over de opmerkingen van Foudraine, en er is een bijna een giftige sfeer. Zo meent Foudraine dat de publieke opinie gemanipuleerd wordt door de radio, waardoor een bepaald klimaat geschapt wordt wat later tot meer destructieve acties leidt. Volgens Foudraine werkten de propagandaminister van nazi Duitsland Goebbels en oprichter en uitgever van de *Der Stürmer* Streicher ook zo. Dit is een opmerking die natuurlijk in het verkeerde keelgat schiet bij Bibeb. Foudraine denkt dan ook dat dit interview niet gedrukt zal worden, omdat het geen echte sensatie bevat. Geen seks, horigheid, slavenmoraal, en andere sensationele onderwerpen. Foudraine zegt dan ook dat hij provoceert, en dat Bibeb niet de enige is die dat kan. Dit is typerend voor de relatie tussen aan ene kant de (Nederlandse) media, en aan de andere kant Bhagwan en de Sannyasins. Ook in *Vrij Nederland* wordt Bhagwan, samen met de Sannyasins, afgebeeld als *deviant*. Ze wijken af van de status quo in Nederland.³⁰

---

²⁷ Barry van Driel and Jacob van Belzen, "The Downfall of Rajneeshpuram in the Print Media: A Cross-National Study." *Journal for the Scientific Study of Religion* 29, no. 1 (March 1990): 81-82, <https://doi.org/10.2307/1387031>.

²⁸ Van Driel and Van Belzen, "The Downfall of rajneeshpuram in the Print Media," 77.

²⁹ *Ibid.*: 85-86.

³⁰ Bibeb, "Jan Foudraine: 'Bhagwan heeft de penis van zijn licht diep in mij gestoken'," *Vrij Nederland*, November 28, 1981, <https://www.vn.nl/jan-foudraine-bhagwan-heeft-de-penis-van-zijn-licht-diep-in-mij-gestoken/>.

Bram Pol die voor het *NRC* schreef, had net als Bibeb geen positief nieuws te melden. Op 20 januari 1990 werd de dood van Bhagwan (toen al Osho) gemeld. Pol meldt dat de doodsoorzaak twijfelachtig is, omdat Bhagwan meende dat hij tijdens zijn detentie in de Verenigde Staten verkracht was door mannen die besmet waren met het aidsvirus, wat weer een initiatief was van de CIA.³¹ Met deze vermelding is meteen de *framing* van de Nederlandse media duidelijk. De media creëert een realiteit, of een definitie, van de Bhagwan Beweging, waarin het eigenlijk een beweging is die niet binnen de normen en waarden vallen van de (Nederlandse) maatschappij.³² Pol kijkt enkel naar de grote lijnen, naar de ontwikkeling van de Bhagwan Beweging, en niet zozeer naar de Sannyasins zelf. De negatieve aspecten van de Bhagwan Beweging zijn immers eerder te vinden in de hogere rangen van de hiërarchie in wat toen Rajneeshpuram was.

Ook opmerkelijk is het verhaal van Tim Guest. Als kind had hij te maken met de Bhagwan Beweging vanwege zijn moeder. Tijdens zijn verblijf in verschillende gemeenschappen was hij veelal gescheiden van zijn moeder. Terwijl volgens Guest de volwassenen hun jeugdtrauma's, veroorzaakt door familie, eruit schreeuwen en huilen, worden nieuwe trauma's gecreëerd voor de kinderen zelf.³³

Het constant verkondigen van de negatieve aspecten van de Bhagwan Beweging begon in de jaren negentig van de twintigste eeuw langzaam te veranderen. Zo heeft Ben Haveman een redelijk neutraal artikel voor *De Volkskrant* geschreven over Bhagwan en de Sannyasins. Natuurlijk waren ook de negatieve momenten van de Bhagwan Beweging beschreven, maar in verhouding ook veel positieve aspecten. Zo draait de beweging niet enkel om geslachtsgemeenschap, maar ook om samenzijn, bewustwording, acceptatie, loslaten, en nog vele andere ideeën.³⁴ In dit artikel wordt naast de geschiedenis van de Bhagwan Beweging ook een aantal oud Sannyasins geciteerd. Zo kijkt Maroesja Perizonius niet negatief terug op haar tijd bij de Bhagwan. Haar tijd in de Stad Rajneesh-commune in Amsterdam was prettig. Ze is eigenlijk nooit ongelukkig geweest.³⁵ Huub Beckers en Kai Kohnstamm denken hier anders over. Beckers wilde hier liever niet met Haveman over praten (hij had er zijn bekomst van), maar Kohnstamm heeft haar mala (een kralenketting met een foto van Bhagwan) verbrand na zeven jaar Sannyasin te zijn geweest. Zij heeft deze tijd losgelaten, en is van mening dat de beweging eigenlijk een sekte was.³⁶

Haveman schreef eigenlijk meer over de Sannyasins, dan over de Bhagwan Beweging zelf. Hierdoor is het artikel waarschijnlijk minder negatief. Ondanks de negatieve gebeurtenissen binnen de Bhagwan Beweging, zijn nog steeds Sannyasins te vinden in de wereld, zo ook in Nederland. Haveman vroeg zich al in 1997 af of deze Sannyasins nog bestonden. Kort gezegd, waren naar schatting nog twintigduizend sympathisanten van Bhagwan of Sannyasins. Spoel vooruit naar het jaar 2018, en de beweging is weer aan het groeien, naar alle waarschijnlijkheid door de Netflix documentaire *Wild Wild Country*.

---

³¹ Bram Pol, "Bhagwan had in ons land 15.000 volgelingen," *NRC*, January 20, 1990, <https://www.nrc.nl/nieuws/1990/01/20/bhagwan-had-in-ons-land-15000-volgelingen-6921787-a761415>.

³² Michael J. Carter, "The Hermeneutics of Frames and Framing: An Examination of the Media's Construction of Reality," *SAGE Open* 3, no. 2 (May 2013): 2, <https://doi.org/10.1177/2158244013487915>.

³³ Ranne Hovius, "De bittere jeugd van een Bhagwan-kind," *De Volkskrant*, February 17, 2006, <https://www.volkskrant.nl/cultuur-media/de-bittere-jeugd-van-een-bhagwan-kind~b5b65080/>.

³⁴ Ben Haveman, "Het orakel zit in een doosje," *De Volkskrant*, December 24, 1997, <https://www.volkskrant.nl/mensen/het-orakel-zit-in-een-doesje~b5877c26/>.

³⁵ Haveman, "Het orakel zit in een doosje."

³⁶ *Ibid.*

Tenslotte laat de ingezonden brief in *De Volkskrant*, geschreven door Drs. René P.B.A Meijer (ook wel Sami Anand Aadhar), zien dat de Nederlandse media ook positieve berichten kunnen tonen. De auteur heeft weliswaar een doel (een correctie aanbrengen in het mediabeeld dat is ontstaan naar aanleiding van de Netflix-documentaire *Wild Wild Country*), maar geeft ook aan dat er negatieve aspecten aan Rajneeshpuram zaten, zoals de vele wapens en de (mislukte) voedselvergiftiging. Dit was echter niet de Bhagwan Beweging. Dit waren enkele Sannyasins die niet de Bhagwan Beweging representeren. Meijer geeft aan dat de zogenaamde ‘Hollywoodgroep’, die de Bhagwan Beweging had overgenomen na Sheela, de beweging had verbeterd, met een interne zuivering, waar geen plaats was voor achterbaksheid, gokken, drankgebruik of illegaliteit. Meijer meent, zoals hij het noemt, dat er geen sektarische dwang meer was op therapie doen of geslachtsgemeenschap.³⁷

---

³⁷ René P.B.A Meijer, “Bhagwan verdient alle respect,” *De Volkskrant*, April 18, 2018, <https://www.volkskrant.nl/columns-opinie/bhagwan-verdient-alle-respect~b14f1f93/>.

Resultaten van de enquête

In zeer korte tijd moest voor dit paper een enquête opgezet en verstuurd worden naar zoveel mogelijk Sannyasins in Nederland. Dit bleek nog een lastige opgave te zijn, voornamelijk doordat de Sannyasins en de gemeenschappen soms moeilijk bereikbaar waren. Dit komt door de voorzichtigheid van de Sannyasins naar aanleiding van het negatieve beeld dat in de (Nederlandse) media geschetst is. Toch zijn er nog 30 reacties binnengekomen, die veelal nuttig zijn.³⁸

Een aantal opvallende punten is te vinden in de enquête. Ten eerste het ingevulde geboortjaar. Hieruit blijkt dat de meeste Sannyasins (40%) geboren zijn tussen 1950 en 1960. Achtereenvolgens komen geboortes tussen 1940 en 1950 (28%) en geboortes tussen 1960 en 1970 (20%). Deze mensen groeide allemaal op met de hippiecultuur, die tegen de denkwijze was van de oudere generaties. Twee andere opmerkelijke punten zijn geslacht en opleidingsniveau. De meeste Sannyasins die de enquête ingevuld hebben zijn vrouw. Daarnaast heeft ruim 44% van de Sannyasins een Hbo-opleiding gevolgd, en heeft bijna 38% van de Sannyasins een universitaire studie gevolgd.

Na persoonlijke informatie is gevraagd naar bepaalde beslissingen die in het verleden genomen zijn door Sannyasins. Hier is onder andere gevraagd waarom de geënquêteerden bij de Bhagwan (inmiddels Osho) Beweging zitten, hoe het wonen in een buitenlandse gemeenschap ervaren is, en wat de familie vindt/vond van de keuze om Sannyasin te worden. Op de eerste vraag zijn allerlei verschillende antwoorden gegeven, maar de meeste hebben het toch over “Toespraken en actieve meditatie”, gevolgd door “Vrijheid, gecombineerd met veiligheid, steun, plezier,” en als laatste “Bewuster” (zie [Tabel 4](#)). Als tweede is onderzocht hoe de respondenten het wonen in een buitenlandse gemeenschap hebben ervaren. Acht personen hebben de tijd in de buitenlandse gemeenschap openbarend ervaren (zie [Tabel 5](#)). Hoewel veel deelnemers niet precies aangeven dat deze periode “openbarend” was, kunnen de gegeven ervaringen geschaard worden onder “openbarend.” Verder wordt deze periode als intens en mooi, en erg leuk ervaren. Als laatste worden reacties van de familie van Sannyasins onderzocht. Deze kunnen verdeeld worden in de volgende categorieën: moeders, vaders, broers/zussen, en overige familie. Vervolgens worden de reacties ingedeeld in negatieve, positieve, neutrale reacties, en, als het mogelijk is, kan ook bepaald worden of er geen reactie gegeven is. Hieruit blijkt dat net iets meer dan helft van de ouders de kinderen steunen. Het aantal ouders dat zich negatief uitlaat over de keuze van de kinderen is niet veel lager (zie [Tabel 6](#)).

Uit de ideeën en idealen van de Bhagwan Beweging, volgens Sannyasins zelf, is te merken wat de beweging inhoud. In tegenstelling tot de media, die de Sannyasins verbeelden als afwijkend van de algemeen geaccepteerde normen en waarden binnen een samenleving, en voornamelijk de schandalen van de beweging beschrijven, menen Sannyasins dat de beweging draait om meditatie, vrijheid en (eigen) waarheid (zie [Cirkeldiagram 1](#)). Wat opvalt is dat Sannyasins over het algemeen meer leunen naar andere idealen als zij die zelf mogen invullen, omdat er meer ingevuld kan worden. Op de vraag wat er verteld kan worden over de Bhagwan Beweging in de jaren tachtig van de twintigste eeuw heeft het merendeel van de geënquêteerde Sannyasins aangegeven hoe zij die tijd hebben ervaren. Enkelen bekijken deze vraag vanuit een historisch perspectief en beschrijven, naast de veelal prettige tijd, het fenomeen rond Rajneeshpuram, op dezelfde manier zoals de Nederlandse media dit schetsten (zie [Enquêtevraag 1](#)).

---

³⁸ Alle vragen waren op vrijwillige basis ingevuld, waardoor het aantal respondenten per vraag fluctueert.

Als laatste wordt door bijna 75% van de respondenten een vorm van vijandigheid gevoeld, waarschijnlijk te wijten aan de media (zie [Cirkeldiagram 2](#)). De Sannyasins betreuren de vijandigheid, maar hebben wel begrip hiervoor (zie [Enquêtevraag 2](#)). In deze vraag wordt duidelijk dat een aantal respondenten niet luisteren naar de vijandigheid jegens de Bhagwan Beweging, maar meer naar hun eigen waarheid, wat past in de *post-truth* periode.³⁹ Uit deze enquête kan geconcludeerd worden dat Sannyasins (althans, deze groep respondenten) de Bhagwan Beweging op een andere manier zien dan de Nederlandse media. Waar de Nederlandse media voornamelijk schrijven over de schandalen en eigenaardige verhalen, hebben Sannyasins het voornamelijk over meditatie, bewustzijn, vrijheid en waarheid.

---

³⁹ “Word of the Year,” Oxford English Dictionary, accessed March 11, 2018, <https://en.oxforddictionaries.com/word-of-the-year/word-of-the-year-2016>.

Conclusie

Het verhaal van de Bhagwan Beweging begon in Manali, India, onder leiding van Bhagwan Shree Rajneesh in de jaren zeventig van de twintigste eeuw. Zijn leer is een mengsel van historische ideeën, wat vervolgens gemend is met Bhagwans eigen inzichten. In tegenstelling tot verschillende heilige historische tradities gaat het in deze beweging vooral om meditatie, niet aanbidding of gebed. Voornamelijk het bewustzijn doet ertoe. De volgelingen in de Bhagwan Beweging zijn Sannyasins. Veel van deze mensen ontdekten hoe het leven werkelijk in elkaar zou zitten toen ze in contact kwamen met Bhagwan. Dit is typerend voor de jaren zeventig en tachtig van de twintigste eeuw, waarin de jeugd zich niet identificeerde met de oude generatie, maar sommigen wel een diep verlangen had naar een leider. Het charisma van en leiderschap van Bhagwan waren gemaakt door zijn spirituele prestaties. Zo gaf hij bijvoorbeeld aan dat men naar zichzelf moest kijken, naar de revolutie van mensen. In de jaren tachtig viel de beweging uit elkaar. Valse getuigenissen tegenover federale ambtenaren en andere schandalen zorgden voor de langzame leegstroom van Rajneeshpuram. Velen zijn teruggekeerd naar hun thuisland, waar meestal kleinere centra of *communities* zijn opgericht.

Uit eerdere onderzoeken is gebleken dat het merendeel van de Sannyasins met andere Sannyasins woont, en dat bijna de helft nog mediteert. Verder valt op dat de gebruiken van de Bhagwan Beweging nog vrij regelmatig gehanteerd worden. Hieronder vallen het dragen van de kleuren van de zonsopkomst, het gebruiken van de Sannyasin naam en contact met andere Sannyasins. Ook denkt een merendeel nog dagelijks aan Bhagwan, hebben ze veel geleerd over zichzelf, en waren ze zeer blij dat ze in Rajneeshpuram leefden. Hieruit kan geconcludeerd worden dat de periode in Rajneeshpuram als prettig werd ervaren. Sinds de jaren tachtig van de twintigste eeuw heeft de Bhagwan Beweging een cultstatus in de media. Dit betekent enkel dat de beweging een tijdelijk fenomeen zou zijn, en afhankelijk was van het charisma van een individu. De “cult” is tolerant en er is sprake van meerdere geldige interpretaties. De term *cult* moet echter niet verward worden met sekte. Dit gebeurt vaak in de media, waardoor *cults* tegenwoordig een onnodige negatieve connotatie hebben gekregen. De Bhagwan Beweging heeft wel geschopt tegen de algemeen geaccepteerde definitie van de realiteit (of de normen en waarden van de maatschappij). Hierin wordt verteld wat gewenst en ongewenst is, of goed en slecht, binnen de maatschappij, waardoor de *cult* in de media gebrandmerkt werd als *deviant*, of afwijkend. In de Nederlandse media was dit minder, vanwege meer urgente kwesties als werkloosheid, vandalisme en drugs. Toch waren de Nederlandse media vrij negatief over de beweging, voornamelijk tegenover de top hiervan. Bibeb, Bram Pol, Tim Guest, en Ranne Hovius zijn hier voorbeelden van. Sinds de jaren negentig van de twintigste eeuw is dit echter langzaam veranderd, wat terug te zien is in het artikel van Ben Haveman (meer een neutrale positie) en de positieve, en historisch accurate, ingezonden brief van Drs. René P.B.A Meijer.

Uit de enquête is gebleken dat de ervaringen van Sannyasins veel verschillen van de representatie van de Bhagwan Beweging in de Nederlandse media. Aan de ene kant wordt de beweging in de Nederlandse media als afwijkend en vol met schandalen afgebeeld, terwijl de Sannyasins de jaren tachtig als plezierig hebben ervaren. De Nederlandse media waren zich niet bewust van het feit dat maar enkele Sannyasins (voornamelijk een paar die in Rajneeshpuram aanwezig waren) echt afwijkend gedrag vertoonden van de normen en waarden van de maatschappij, waardoor de waarheid ten koste ging van sensatienieuws.

Bijlagen

Interview 1a

Vraag 1. Waarom zit u bij de Bhagwan/Osho beweging?

- Moeilijke vraag. Azra was gegrepen op bepaalde manieren. In de jaren '70/'80 zat Azra op de Sociale Academie Amsterdam.
- Ze was eerst feministisch en de beweging was in haar ogen belachelijk. Vervolgens moest Azra een artikel schrijven tegen Bhagwan. Ze vond het beter om te trouwen met een man, dan een man om je nek, en ze dacht Osho makkelijk te pakken.
- Vervolgens las Azra het boek van Osho, en ging hierdoor naar een Osho centrum. Osho legde revoluties uit van buitenaf, maar de revolutie moet eigenlijk vanbinnen komen. Daarna ging Azra naar Oregon, en voelde zich vrij. Er was een mogelijkheid om eindelijk te experimenteren. Het feminisme waar Azra bij zat (het radicale feminisme) betekende eigenlijk een meer vorm van fascisme.
- Osho beantwoorde ook vragen die Azra niet meer durfde te stellen (bijvoorbeeld over angsten).

Vraag 2. Zat u in de jaren tachtig al bij de Bhagwan Beweging?

- Ja

Vraag 3. Verbleef u in diezelfde periode ook in het buitenland in een gemeenschap?/Heeft u in het buitenland in een Osho gemeenschap gewoond? Hoe heeft u dit ervaren?

- Ja, in Oregon
- Ervaring: bevrijding. Fouten maken mag, luister naar je intuïtie. Leer jezelf en gevoelens kennen (boosheid, liefde, etc.).
- Azra kwam ook uit een katholiek gezin en heeft de oude godsdienst op een hele negatieve manier meegemaakt. Door de toenmalige Bhagwan Beweging kijkt Azra met een Postmodernistische blik naar de wereld (naar je eigen waarheid luisteren).

Vraag 4. Wat vindt/vond uw familie van uw keuze om bij de Bhagwan/Osho Beweging te gaan?

- Moeder zei dat Azra met de duivel getrouwd was.
- Vader zei dat Azra gewoon in een modern klooster zat. Geen veroordeling. Naarmate ze er langer bij zat, zag de vader dat Azra het gewoon goed deed in het leven. Als enige contact met vader (onder andere via meditatie). Energie klikte.

Vraag 5. Kunt u iets vertellen over de ideeën en idealen van de Bhagwan/Osho Beweging?

- De Beweging gaat om verschillende aspecten:
  - Meditatie
  - Vrijheid
  - Liefde
  - Waarheid
  - Niet serieusheid
  - Intuïtie
  - Plezier
  - Dansen
  - Celebration
  - Totality

Vraag 6. Hoe heeft het hindoeïsme de Osho/Bhagwan Beweging beïnvloedt?

- Alle geloven bekeken, omdat Osho Verlicht was (open kanaal). Hierin haalde hij inspiratie van verschillende religies. De leiders en volgelingen van die religies waren (toen) boos.
- Alle boeken van Osho staan op de zwarte lijst van de paus. Osho heeft (in totaal) 600 boeken geschreven.

Vraag 7. Wat kunt u vertellen over de Bhagwan Beweging in de jaren tachtig?

- Het verschilt vrij weinig van nu.

Vraag 8. Hoe is het om met zoveel verschillende mensen te leven?

Zijn er ook problemen hierdoor? En hoe wordt dit opgelost?

- Geweldig. Hier zijn alle achtergronden en culturen. Bewezen dat alle culturen samen kunnen leven
- Weinig problemen vanwege meditatie en door naar jezelf te kijken. Je kan veel leren van ruzies.

Vraag 9. Zijn er aspecten die binnen de beweging veranderd moeten worden?

- Alles kan veranderen, maar niets moet. Moet is uit het woordenboek van Osho gevallen.

Vraag 10. Ervaart u weleens een vorm van vijandigheid richting de beweging en tegen u zelf? Hoe ervaart u dat? (voorbeeld: voelt u zich bedreigd?)

- Vijandigheid vanuit de media, laatst voornamelijk van EenVandaag. Witteman voerde het interview wel goed uit.

B. Azra. Interview by Abel Snel, May 17, 2018.

Interview 1b

Vraag 1. Waarom zit u bij de Bhagwan/Osho beweging?

- Veda heeft vaak idee gehad dat er bijna geen keuze was om niet bij de Bhagwan Beweging te gaan. Vanaf tiende was er al aantrekking tot spiritualiteit en begon ook een yogaclub. Later heeft Veda Psychologie gestudeerd in Leuven, en was na het afstuderen bijna direct ingerold in de Osho beweging. Voornamelijk de Sannyasins waren inspirerend. Osho gebruikte een combinatie van westerse technieken en Oosterse filosofie. Je hebt het gevoel alsof je thuis bent.

Vraag 2. Zat u in de jaren tachtig al bij de Bhagwan Beweging?

- In 81 eerste contact met de Bhagwan Beweging (via poster). In 83 sannyas aangenomen (in Amerika)

Vraag 3. Verbleef u in diezelfde periode ook in het buitenland in een grote gemeenschap? Hoe heeft u dit ervaren?

- Ja
- Veda voelde zichzelf niet goed genoeg om sannyas te nemen. Er was een overweldigend gevoel door de grote groep omdat Veda verlegen was. Het was mooi, maar ook heftig.

Vraag 4. Wat vindt/vond uw familie van uw keuze om bij de Bhagwan/Osho Beweging te gaan?

- Moeder was progressief, vond het ook interessant. Oudste zus was gealarmeerd. Vader was traditioneel, maar liet het maar gebeuren.

Vraag 5. Kunt u iets vertellen over de ideeën en idealen van de Bhagwan/Osho Beweging?

- De nieuwe mens:
- Zorba de Buddha (Naar binnen gaan, confrontatie aangaan met jezelf, jezelf ontdekken, maar ook plezier hebben)
- Niemand moet iets
- Poona was een beetje paradijs op aarde

Vraag 6. Hoe heeft het hindoeïsme de Osho/Bhagwan Beweging beïnvloedt?

- Osho werd soms tantrameester genoemd.
- Tantra: gaf volledige vrijheid

- Heeft van veel disciplines inspiratie gekregen. Behalve van de Islam. In de Koran stond volgens Osho niet veel wat nuttig was.

Vraag 7. Wat kunt u vertellen over de Bhagwan Beweging in de jaren tachtig?

- Bijzonder. Tot 85 waren er veel grote communes. Woonde in een kleine commune in België. Eerst nadruk op therapie en meditatie (in jaren 70). In jaren 80 een periode van creëren, werken en opbouwen. Business werd opgezet. (in de Verenigde Staten periode kwam) Nadruk op opbouwen.

Vraag 8. Hoe is het om met zoveel verschillende mensen te leven? Zijn er ook problemen hierdoor? En hoe wordt dit opgelost?

- Woont nu 14 jaar in Amsterdam. Zoals in elke groep een sterke connectie, en met anderen geen connectie. Valt best goed mee, en er zijn weinig conflicten. De commune is eigenlijk een weerspiegeling van het gewone leven. Individualiteit wordt gerespecteerd, maar toch zitten er mensen om je heen.

Vraag 9. Zijn er aspecten die binnen de beweging veranderd moeten worden?

- Het is constant in beweging, maar Veda hoopt op de oude tijden waarin iedereen weer terugkomt in Poona. Er is echter niet echt een beweging, maar toch wel.

Vraag 10. Ervaart u weleens een vorm van vijandigheid richting de beweging en tegen u zelf? Hoe ervaart u dat? (voorbeeld: voelt u zich bedreigd?)

- Vijandigheid vanuit media (kranten, journalisten, etc.).
- Geen boosheid of teleurstelling over de kranten.

Veda. Interview by Abel Snel, May 17, 2018.

Tabel 1

Tabel 1. Verdeling van het opleidingsniveau van (oud-)leden van de Bhagwan Beweging.

Opleidingsniveau	Aantal (<i>n</i> *)	Percentage (%)
Associate Degree/Hbo	86	37,2
Bachelor diploma	85	36,7
Masterdiploma	47	20,5
Doctoraat	13	5,6
Totaal (N-value)	231	100

Note*: *n* (deel van het geheel) is waarschijnlijk niet accuraat, omdat Latkin *et al* niet precies aangeven hoeveel (oud-)leden een hogere studie hebben afgerond. Hierdoor is het totaal (N) waarschijnlijk ook niet accuraat. Het percentage klopt wel.

Sources: Latkin, Carl A., Norman D. Sundberg, Richard A. Littman, Melissa G. Katsikis, Richard A. Hagan. "Feelings After Fall: Former Rajneeshpuram Commune Members' Perceptions of and Affiliation with the Rajneesh Movement." Accessed June 2, 2018.

Tabel 2

Tabel 2. Aantal voorbeelden in Nederlandse media gerelateerd aan de Bhagwan Beweging.

Medium	Aantal voorbeelden (<i>n</i>)	Percentage (%)
NRC	22	43,14
Volkskrant	26	50,98
Elsevier	3	5,88
Totaal (N-value)	51	100

Sources: Van Driel, Barry and Jacob van Belzen. "The Downfall of Rajneeshpuram in the Print Media: A Cross-National Study." Accessed June 5, 2018.

Tabel 3

Tabel 3. Meest besproken onderwerpen in de Nederlandse media gerelateerd aan de Bhagwan Beweging.

Onderwerp	Aantal keer genoemd (<i>n</i>)	Percentage (%)
Reacties - Sannyasins	80	37,56
Legale Problemen - Bhagwan	45	21,13
Legale Problemen - Sheela	30	14,08
Arrestatie Bhagwan	29	13,62
Einde van religieuze geloven	29	13,62
Totaal (N-value)	213	100

Sources: Van Driel, Barry and Jacob van Belzen. "The Downfall of Rajneeshpuram in the Print Media: A Cross-National Study." Accessed June 5, 2018.

Tabel 4

Tabel 4. Reden voor Sannyasins in Nederland om bij de Bhagwan Beweging te zitten.

Reden	Aantal keer genoemd (<i>n</i>)	Percentage (%)
Toespraken en actieve meditaties	7	25
Spiritueel georiënteerd	2	7,14
Vrijheid, gecombineerd met veiligheid, steun, plezier	4	14,29
Bewuster	4	14,29
Zelfontdekking	3	10,72
Visie Osho	2	7,14
Eerlijkheid en echtheid	2	7,14
Gevoel	2	7,14
Herkenning	1	3,57
Inspiratie	1	3,57
Totaal (N-value)	28*	100

Note*: hoewel maar 22 mensen deze vraag ingevuld hebben, hebben een aantal respondenten meerdere redenen ingevuld.

Sources: Snel, Abel. "Enquête voor Sannyasins." Accessed June 14, 2018.

<https://docs.google.com/forms/d/1yHVSI6u-h5X2tLoxm9bPtZTfxPxTWSovAgTZ8FnV0cc/edit#responses>.

Tabel 5

Tabel 5. Ervaringen van Sannyasins in buitenlandse *communities*.

Ervaring	Aantal keer genoemd (<i>n</i>)	Percentage (%)
Boeiend/fascinerend	1	5,26
Intens en mooi	3	15,79
Erg leuk	4	21,06
Gezond makend	1	5,26
Openbarend	8	42,11
Inspirerend	1	5,26
Verhelderend	1	5,26
Totaal (N-value)	19*	100

Note*: hoewel maar 22 mensen deze vraag ingevuld hebben, hebben een aantal respondenten meerdere antwoorden ingevuld.

Sources: Snel, Abel. "Enquête voor Sannyasins." Accessed June 14, 2018.

<https://docs.google.com/forms/d/1yHVSI6u-h5X2tLoxm9bPtZTfxPxTWSovAgTZ8FnV0cc/edit#responses>.

Tabel 6

Tabel 6. Reactie van familieleden op de keuze van de kinderen om Bhagwan/Osho te volgen.

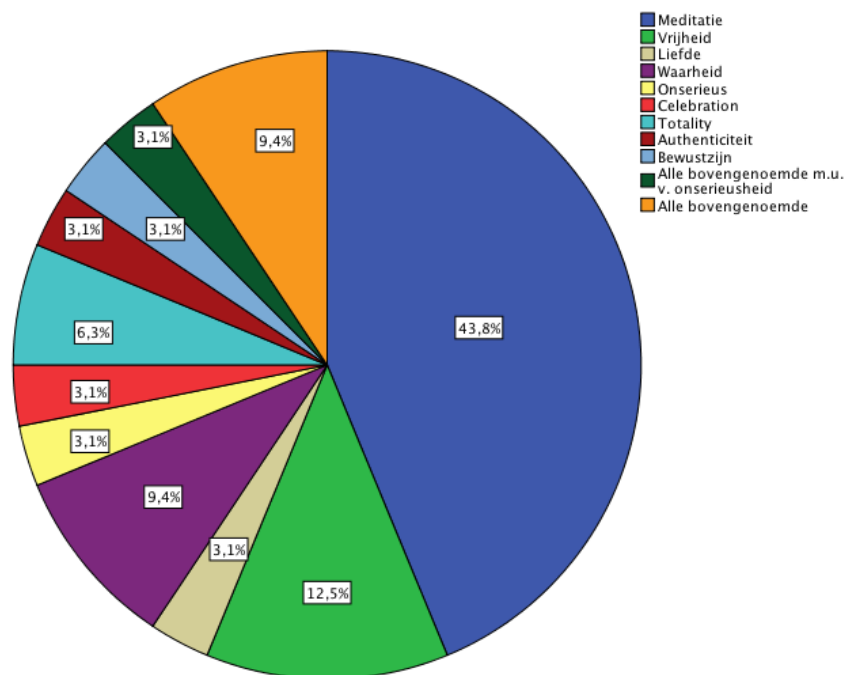
Familielid	Negatief (n)	Positief (n)	Neutraal (n)	Geen reactie (n)
Moeder	9	13	3	1
Vader	10	12	2	1
Broers/Zussen	2	1	0	0
Overige familie	5	8	2	1
Totaal (N-value)	26	34	7	3

Sources: Snel, Abel. "Enquête voor Sannyasins." Accessed June 14, 2018.

<https://docs.google.com/forms/d/1yHVSI6u-h5X2tLoxm9bPtZTfxPxTWSovAgTZ8FnV0cc/edit#responses>.

Cirkeldiagram 1

Cirkeldiagram 1. De ideeën of idealen van de Bhagwan Beweging waar Sannyasins zich mee identificeren.

Sources: Snel, Abel. "Enquête voor Sannyasins." Accessed June 14, 2018.

<https://docs.google.com/forms/d/1yHVSI6u-h5X2tLoxm9bPtZTfxPxTWSovAgTZ8FnV0cc/edit#responses>.

Enquêtevraag 1

Enquêtevraag 1. Wat kunt u vertellen over de Bhagwan Beweging in de jaren tachtig?

- recht voor zijn raap, bewust-zijn boven alles, trok zich niets aan wat anderen van hem dachten
- In het begin van de jaren tachtig , was het een erg hippe beweging, met veel vreugde en een enorme dadenkracht, er werd heel veel gecreëerd (Rajneeshpuram, de erg succesvolle Zorba the Buddha discotheken, restaurants, reisbureau"s etc.) Vanaf 1987 was Osho dan weer in Poona. Toen lag de nadruk weer heel erg op meditatie en innerlijke groei, therapie. De jaren 1987-1990 (Osho gestorven) waren de krachtigste en mooiste voor me.
- Bruisend
- Uitbundig, vooruitstrevend en fantastisch en in zekere zin op een gegeven moment ook 'spinning out of control' met Sheela aan de macht. Hier is van geleerd en dit is later in de 'Poona twee periode' mijns inziens goed hersteld door de macht-structuren beter in te richten.
- baandoorbekend, zeer kritisch met een liefdevolle aandacht voor alles en iedereen
- I was just born, but stories i hear are great
- Er was een golf van bewustwording over de hele wereld waar mensen op zoek gingen naar: wie ben ik?
- vrijheid, eigen verantwoordelijkheid, fascisme, slaafsheid zit ook in jezelf, kijk er maar naar
- Niet zoveel. Ik kwam op Centrum Venwoude in 1989 en voelde me daar direct thuis. Ik werd geïnspireerd door de daar aanwezige sannyassins en koos ervoor om ook sannyas te nemen en daar heb ik nog nooit één seconde spijt van gehad.
- Revolutionair. Rebellious. Invloedrijk. Openen van de ogen van velen van zijn volgelingen. Experimentierend.
- Ik was toen nog geen sannyasin (pas in 1995)
- ze liepen in hetoranje en daarna rood met mala
- Prachtige positieve levensenergie vol vertrouwen in het leven volgens Osho's visie en een diepe intense liefde voelen naar deze Meester en Zijn onvoorwaardelijke liefde dagelijks ervaren via zijn lezingen en zijn boeken en in de omgang met andere sannyasins
- ik was te jong
- onvoorwaardelijke liefde, niemand is hoger/meer en niemand lager/minder dan 'n ander...
- Deze vraag vind ik te ruim gesteld
- n.v.t.
- Ik vond het ondersteunend dat er meer mensen sannyas kleuren droegen maar er waren veel machtsspelletjes en spirituele ego's
- Ik weet daar niet veel anders van dan wat we op tv zagen .
- voor mij een antidode voor de depressieve politieke en maatschappelijke stemming.
- Veel jonge mensen (twintigers, dertigers) trokken naar India waren nieuwsgierig naar de Oosterse levens- en denkwijze. Voor velen was wat Osho zei een herkenning van hetgeen zij hadden ontdekt en wilden onderzoeken in het leven. Wij braken als een soort van "hippies" met de Christelijke moraal en ontdekte "de weg naar binnen" door meditatie, zelfonderzoek en de op dat moment moderne therapiegroepen waar we ons

"totaal" (dus met heel ons hart en ziel) in onderdompelden om zo onze trauma's, remmingen en conditionering onder ogen te zien.

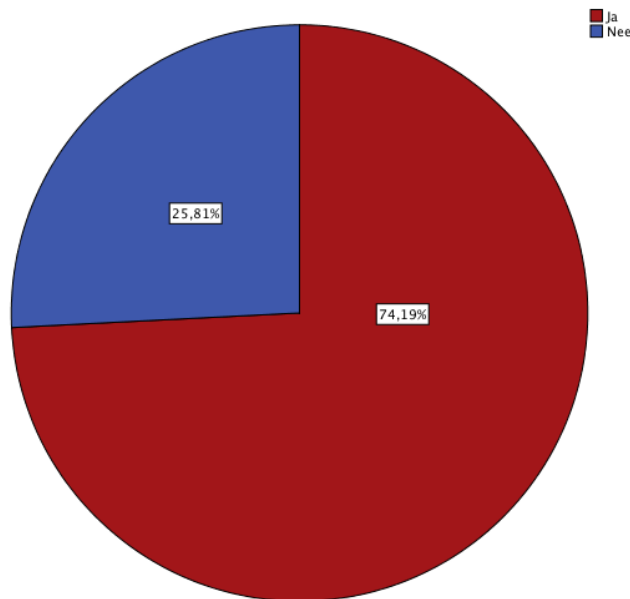
- Dat is bijna niet uit te leggen...Lees Oorspronkelijk gezicht van Foudraïne. We leefde in Communes...altijd 1000 volt. De kaars brandde altijd aan 2 kanten.
- Een meer dan alles omvattende spirituele levens school.
- Ik wil het geen beweging noemen. Ik voel me aangesproken door Osho en hoe hij de zaken belicht en bij elkaar brengt.
- Veel ontwikkeling, avontuur, speels. Het drama Sheela was voor het gros van de sannyasins een aardschok.
- Alle bevriende sannyasins zag ik waarachtiger en blijer worden. Meer gaan leven vanuit hun hart, hun essentie.
- sannyasins waren zichtbaar op straat, Osho werd verkeerd in de media uitgelegd
- De hoogtijdagen van de beweging, met meditatiecentra in de hele wereld en een enorme toeloop naar Poona en Rajneeshpuram.
- les in ontdekken van eigen waarheid en hier achter te staan
- Net zoveel als ieder ander die op tv zag wat er gebeurde in Amerika
- Niets
- Osho was de eerste die waarschuwde voor de ziekte aids. Wanneer men Hem toen serieus had genomen had deze ziekte zich niet zo hoeven te verspreiden. Zo ook met meditatie. Oorlogen kunnen misschien voorkomen worden wanneer meditatie aan alle studenten en op scholen gegeven gaat worden. (zie ook de visie hier in van de Dalai Lama)

Sources: Snel, Abel. "Enquête voor Sannyasins." Accessed June 14, 2018.

<https://docs.google.com/forms/d/1yHVSI6u-h5X2tLoxm9bPtZTfxPxTWSovAgTZ8FnV0cc/edit#responses>.

Cirkeldiagram 2

Cirkeldiagram 2. Heeft u weleens een vorm van vijandigheid gemerkt jegens de beweging (en uzelf)?

Sources: Snel, Abel. "Enquête voor Sannyasins." Accessed June 14, 2018.

<https://docs.google.com/forms/d/1yHVSI6u-h5X2tLoxm9bPtZTfxPxTWSovAgTZ8FnV0cc/edit#responses>.

Enquêtevraag 2

Enquêtevraag 2. Hoe ervaart u deze vijandigheid?

- leren om bij mezelf te blijven, vriendelijk en openhartig blijven. Alles wat er gebeurt gebruik ik om meer bewustzijn te ontwikkelen. Als mensen er voor open staan eventueel wat uitleggen, maar GEEN MISSIONARISGEDOE.
- het is zoals het is
- Ik ben een beetje opletend aan wie ik vertel dat ik Sanyassin ben. Verder nooit echt problemen mee gemaakt.
- naar, en wordt er sterker van omdat ik steeds mijn eigen waarheid wil volgen.
- Het kan best pijnlijk zijn.
- Naar
- Nvt
- Begrijpelijk. Het onbekende roept reacties op. Anders dan anderen zijn roept reacties op. Het hebben van andere levensopvattingen roepen reacties op. En meer. Het geeft aan, hoe "onbewust" velen leven.
- niet leuk
- Angst van die ander voor het onbekende en daardoor ook een grote behoefte aan negativiteit waardoor de ander zich erboven voelt staan
- het is meer onwetendheid van de ander, ik besteed er niet veel aandacht aan
- onbegrepen worden
- als onbegrip, zich niet bereid te verdiepen in en onbewust gedrag en houding
- Ik negeer het omdat er zoveel minder zijn als er mensen zijn en ik kan en wil mijn oren niet laten hangen naar de negatieve overtuigingen van anderen
- N.v.t.
- De Amerikaanse regering is volgens mij medeplichtig aan Osho's ziekte en zijn vroegtijdige overlijden. Aan de andere kant : het is in het verleden, en dat is voorbij.
- Zoveel mensen, zoveel ideeën. Osho riep en roept veel controverse op. Het zijn allemaal ideeën en dat is niet de essentie van wat Osho met ons deelde. Soms is het vermakelijk. Ik heb er geen moeite mee.
- Als je nooit de zelfde maaltijd heb gegeten, hoe kan je er dan een zinnig woord over spreken ? Alles wat wij kunnen waarnemen bestaat bij de gratie van het tegenovergestelde. Wat moet ik dan noch?. Wellicht alles ontvangen ook het onaangename.
- n.v.t
- Je wordt je bewuster van eigen leven, keuzes en verantwoordelijkheden
- Sommige mensen begrijpen er niets van. Maar zij zien wel dat er een transformatie in mij heeft plaatsgevonden, waardoor het prettig is om in mijn gezelschap te zijn.
- Balen
- als vervelend, maar ik ben opgehouden me te verdedigen of begrip te kweken. Alleen als iemand echt geïnteresseerd is vertel ik over mijn ervaringen. Parels voor de zwijnen!
- vervelend maar begrijpelijk
- Nvt
- Als angst van degene die vijandig is. Het heeft niks met mij te maken. Wel vind ik het jammer dat mensen niet eerst onderzoek doen voordat ze een uitspraak doen, een oordeel hebben. Maar ook ik vond Osho een wonderlijke man voordat ik me in hem verdiept had. Maar de meeste mensen reageren positief als ik vertel over mijn

ervaringen en ze zelf kunnen ervaren hoe ik in het leven sta. Streck, gelukkig en blij...zonder angst.

- je kunt een ander niet veranderen, mijn schouders ophalen en verder gaan.

Sources: Snel, Abel. "Enquête voor Sannyasins." Accessed June 14, 2018.

<https://docs.google.com/forms/d/1yHVS16u-h5X2tLoxm9bPtZTfxPxTWSovAgTZ8FnV0cc/edit#responses>.

Literatuurlijst

- B. Azra. Interview by Abel Snel, May 17, 2018.
- Bibeb. “Jan Foudraïne: ‘Bhagwan heeft de penis van zijn licht diep in mij gestoken’.” *Vrij Nederland*, November 28, 1981. <https://www.vn.nl/jan-foudraïne-bhagwan-heeft-de-penis-van-zijn-licht-diep-in-mij-gestoken/>.
- Carter, Lewis F., “The “New Renunciates” of the Bhagwan Shree Rajneesh: Problems of Interpreting New Religious Movements.” *Journal for the Scientific Study of Religion* 26, no. 2 (June 1978): 148-172. <https://doi.org/10.2307/1385791>.
- Carter, Michael J. “The Hermeneutics of Frames and Framing: An Examination of the Media’s Construction of Reality.” *SAGE Open* 3, no. 2 (May 2013): 1-12, <https://doi.org/10.1177/2158244013487915>.
- Douwes, Dick, “Typology of Religion.” Lecture, Religion, Culture and Global Encounters from Erasmus University of Rotterdam, Rotterdam, 23 April, 2018.
- Van Driel, Barry and Jacob van Belzen. “The Downfall of Rajneeshpuram in the Print Media: A Cross-National Study.” *Journal for the Scientific Study of Religion* 29, no. 1 (March 1990): 76-90. <https://doi.org/10.2307/3712176>.
- Esposito, John L., Darrel J. Fasching and Todd Lewis. *Religion and Globalization: world religion in historical perspective*. Oxford: Oxford University Press, 2008
- Gorden, James Samuel. *The Golden Guru: The Strange Journey of Bhagwan Shree Rajneesh*. Brattleboro: Stephen Green Pr, 1978.
- Haveman, Ben. “Het orakel zit in een doosje.” *De Volkskrant*, December 24, 1997. <https://www.volkskrant.nl/mensen/het-orakel-zit-in-een-doosje~b5877c26/>.
- Hovius, Ranne. “De bittere jeugd van een Bhagwan-kind.” *De Volkskrant*, February 17, 2006. <https://www.volkskrant.nl/cultuur-media/de-bittere-jeugd-van-een-bhagwan-kind~b5b65080/>.
- Latkin, Carl A., Norman D. Sundberg, Richard A. Littman, Melissa G. Katsikis and Richard A. Hagan. “Feelings after the Fall: Former Rajneeshpuram Commune Members’ Perceptions of and Affiliation with the Rajneesh Movement.” *Sociology of Religion* 55, no. 1 (Spring 1994): 65-73. <https://doi.org/10.2307/3712176>.
- Meijer, René P.B.A. “Bhagwan verdient alle respect.” *De Volkskrant*, April 18, 2018. <https://www.volkskrant.nl/columns-opinie/bhagwan-verdient-alle-respect~b14f1f93/>.
- Oxford English Dictionary. “Word of the Year.” Accessed March 11, 2018. <https://en.oxforddictionaries.com/word-of-the-year/word-of-the-year-2016>.
- Peters, Ralph. “The Riddle of Charisma.” *Sociology* 47, no. 6 (November 2010): 516-520. <https://doi.org/10.1007/s12115-010-9371-x>.

Pol, Bram. "Bhagwan had in ons land 15.000 volgelingen." *NRC*, January 20, 1990.
<https://www.nrc.nl/nieuws/1990/01/20/bhagwan-had-in-ons-land-15000-volgelingen-6921787-a761415>.

Snel, Abel. "Enquête voor Sannyasins." Accessed June 14, 2018.
<https://docs.google.com/forms/d/1yHVSI6u-h5X2tLoxm9bPtZTfxPxTWSoVAgTZ8FnV0cc/edit#responses>.

Opmerkingen professor:

Origineel onderzoek door het betrekken van volgelingen; goed eigen initiatief, structuur duidelijk, behandeling van; literatuur ok, op schrijftaal valt wat te winnen want is soms moeizaam, te wordy in de inleiding, later loopt het beter, zie comments. Pluspunt vormen ook de bijlagen.

Final paper: 8

Midterm: 8

Eindcijfer: 8